

Perivoj Zrinski

news

PONEDJELJAK 11. TRAVNJA 2022. BROJ 10.

GLASILO MEĐIMURSKE PRIRODE - JAVNE USTANOVE ZA ZAŠTITU PRIRODE

Perivoj Zrinski - travanj 2022.

UVODNIK

Iako spomenici parkovne arhitekture nisu obuhvaćeni međunarodnom klasifikacijom zaštićenih područja prirode (IUCN), Perivoj Zrinski ipak je zaštićen prema hrvatskom Zakonu o zaštiti prirode od rujna 1975. godine. Kako je Perivoj mnogima pri srcu, a svojom pozicijom i značajem pak u fokusu javnosti, radi lakšeg protoka točnih informacija objavljujemo ovo glasilo kao digitalni (PDF) dvotjednik.

Sve informacije i činjenice iznesene u Glasilu su točne, provjerene i nedvojbene, te ne ostavljaju mogućnost bilo kakvih prijepora ili krivih interpretacija. Za neinformirane, ali demokratski slobodne interpretacije služe društvene mreže.

Glasilo ne izlazi u sklopu bilo kojeg projekta, već kao dio redovne misije Međimurske prirode – Javne ustanove za zaštitu prirode.

Revitalizacija i proširenje Perivoja Zrinski

- Proširenje parka prema centru grada nužno je za primjerenu obnovu Perivoja Zrinski, ističe Lorand Klemenčić, dipl.ing.arh s pogledom na nacrt njegovog projekta iz 2000. godine

Za deseto jubilarno izdanje glasila Perivoj Zrinski news pripremili smo razgovor sa još jednim članom Suradničkog vijeća za zelene površine Grada Čakovca. Sugovornik je Lorand Klemenčić, dipl.ing.arh iz Čakovca. Uz svakodnevni arhitektonski posao od ranih devedesetih do danas zadnjih 30-ak godina osobitu pozornost i većinu slobodnog vremena Klemenčić je posvetio propagiranju zaštite i revitalizacije prirodne i kulturne baštine kao pokretača održivog razvoja zdravog ljudskog okoliša Međimurja i Hrvatske.

- U „evropski“ pregusto naseljenom ruralnom Međimurju osobito je ugrožen prirodni ljudski okoliš. Imajući u vidu i već danas nepovratno globalno pogoršanje klime, koje u našem kraju vodi prema još većoj suši i već danas vidljivom drastičnom padu i nestanku nadzemnih i podzemnih voda, osobitu pažnju posvetio sam zaštiti naših svjetski vrijednih prirodnih rijeka ljepotica Mure, Drave i Dunava.

U svrhu propagiranja održivog razvoja danas jako ugroženog ljudskog okoliša od 1997. godine objavio sam i sudjelovao u objavi više publikacija samostalno ili u suradnji s mnogim vrijednim suradnicima te sudjelovao na više konferencija i izložbi na temu zaštite i revitalizacije rijeka Mure i Drave u Sloveniji, Austriji i Mađarskoj.

Autor sam projekta riječne šetnice „Sv. Barbare“ uz rijeku Muru u Murskom Središću koja je uređena kao isključivo pješačko-biciklistička staza za šetače i rekreativce te je danas spojena uzvodno 5 km sve do Sv. Martina. Tako je nastao gradski

riječni perivoj sa šetnicom u tri nivoa i malom riječnom lučicom s amfiteatrom i parkovnom urbanom opremom. Na šetnici uz obalu rijeke je posađen drvored od 150 komada isključivo autohtonih vrsta. Kamena obaloutvrda je prema projektu (po prvi put kod nas) prekrivena naplavnom riječnom zemljom te je danas prirodno zatravljena. O uspješnosti riječne šetnice danas najbolje govori veliki broj posjetitelja, šetača i rekreativaca koji je koriste svakodnevno.

U projektiranju promičem principe ekološki održive zelene gradnje koja je bliska prirodi ali i našoj tradicionalnoj gradnji drvetom, zemljom i slamom. Autor sam i više drvenih koliba - sojenica npr. u Svetom Martinu na Muri (Centri za posjetitelje Mlinarska hiža i Skelarska hiža) te u Murskom Središću (Ribička hiža Zalešće).

Autor sam projekta uspješne zaštite osam posljednjih kuća i klijeti pokrivenih slamom u Međimurju gdje su vlasnici dobili 100 % bespovratna sredstva Ministarstva turizma za obnovu slamnatih krovova.

Trenutno je pred dovršetkom izvedba Muzej na otvorenom: „Spomen park naftaštva Peklenica“.

Radi se o rekonstrukciji, replici 1. naftnog polja - koncesije na svijetu 1856. godine na originalnoj povijesnoj lokaciji s replikama tri tipa drvenih naftaških tornjeva tzv. „trojke“, naftaških kola i opreme. Ujedno se prezentira europska i svjetska prirodna rijetkost i dandanas izvirući prirodni izvor nafte „Pekel“.

U gradu Mursko Središće pred dovršetkom su dijelovi Muzeja rudarstva – „Dom rudarstva“ s multimedijalnim prikazom rudnika i „Rudarska etno kuća“ s prikazom života rudara i tematskim dječjim igralištem.

Dugogodišnje profesionalno radno iskustvo u projektima zaštite spomenika graditeljstva (Varaždin, Koprivnica, Krapina, Osijek, Zagreb, Rab, Pag, Senj, Ludbreg, Maruševac...) ponukalo me na temeljitu višegodišnju izradu multidisciplinarnu Urbanističko-arhitektonsku i konzervatorsku Studiju i Projekta revitalizacije Gradskog parka Starog grada - Tvrđave Zrinskih u Čakovcu.

Izazovi projektiranja poučnih staza

**Između ostalog projektant si poučnih, pješačkih, biciklističkih i šumskih staza što zapravo iskazuje tvoj senzibilitet prema uređenju prostora vezan za šetnju, rekreaciju i edukaciju u prirodi. Što su izazovi kod takvog projektiranja i kasnije na terenu pri izvedbi projekta?*

- Projektiram isključivo prirodne šljunčano-zemljane „off road“ pješačko-biciklističke i šumske staze. Gotovo 99 % su to postojeće ribičke, poljske i šumske staze uz rijeke Muru i Dravu. Zbog dugogodišnjeg nekorištenja danas su sve veći dijelovi tih prirodnih staza nažalost zarasli do neprohodnosti uz veliku pojavu invazivnih biljnih vrsta. Sve prirodne staze su naravno vrlo pogodne za poučni sadržaj o autohtonim prirodnim i kulturnim osobitostima lokalnog zavičaja.

U tijeku je projekt pješačko-biciklističke poučne staze „Hrvatska rijeka Mura – 200 km“ sa 100 km staza i 100 km rijeke i rukavaca“ koja se proteže kroz dvije Županije od slovenske granice uz Muru do Legrada i Donje Dubrave na Dravi. Projekt je dobio podršku Turističke zajednice Međimurske županije. Uz Muru do danas su izvedene poučne staze „Svetomartinska Mura“ duljine 4.8 km s 20 poučnih tabli i „Martin-Hlapičina-Mursko Središće“ duljine 5.2 km s 10 poučnih tabli. Projektirao sam i poučne pješačke staze u Sv. Martinu na lijevoj obali Mure i stazu prema Toplicama Sv. Martin uz potok Gradišćak duljine 6 km. Sva parkovna oprema „prirodnih“ staza je isključivo od drveta i grubo obrađenih drvenih trupaca.

Pred dovršetkom je i Šumska poučna staza „Vrata Pažuta“ na Dravi u Donjoj Dubravi duljine 1.7 km sa 7 poučnih tabli u suradnji s udrugom ZEUS Donja Dubrava, Hrvatskim šumama i Hrvatskim vodama.

Sve do sada izvedene staze uz rijeku Muru su u suradnji s Međimurskom prirodom opremljene s poučnim tablama. Na svim stazama strogo je zabranjen promet svih motornih vozila osim za vlasnike zemljišta. Pri izvedbi staza nije bilo većih

problema. Potrebne veće sanacije dijelova puteva su izvedene od strane Hrvatskih voda i financirane od strukturnih fondova bez opterećenja lokalnog budžeta. Izazov su jedino potpuno neprohodni zarasli dijelovi staze gdje su u trasiranju „pomogle“ i stare topografske karte i nove satelitske snimke. Na dijelovima staza nije bilo moguće prethodno trasiranje staze već je ono rađeno od moje strane uživo na terenu tj. „na traktoru malčeru“. Sve izvedene staze su iznimno posjećene tijekom cijele godine, ne samo ljeti.

**Grad Čakovec danas ima samo
alarmantnih 3,6 % zelenih površina!**

Proširenje parka u zonu MTČ-a

** Već 1997. godine predložio si Gradu Čakovcu projekt revitalizacije „Utvrda i Perivoj Zrinskih“ unutar kojeg si predlagao proširenje Perivoja Zrinski na zonu MTČ-a, a sve u cilju povećanja zelenih površina. Što je predviđao taj projekt?*

- Javno sam objavio od 1997. godine oko 10–ak projekata i članaka u gradskim publikacijama (AKO) i javnim glasilima te više puta javno izlagao Projekt o potrebi primjerene revitalizacije Perivoja i njegovom nužnom proširenju u zonu MTČ-a na danas preuski prostor u spoju prema centru grada. Spomenička zakonska zaštita je osnovno polazište moje studije i projekta Revitalizacije gradskog parka „Perivoj Zrinskih“ Čakovec. Perivoj je 1975. godine s obzirom na kulturno-povijesnu, hortikulturnu i estetsku vrijednost posebno zaštićen kao „Spomenik prirode - Spomenik vrtne arhitekture – park“. gdje je propisano: „U ovom je Perivoju zabranjeno vršenje bilo kakvih radnja i zahvata koji bi mogli izmijeniti njegovo sadašnje stanje i izgled (oštećivanje vegetacije, sječa i sadnja stabala i grmlja i sl.)“. Konzervacija je stoga jedina primjerena metoda hortikulturne revitalizacije isključivo kroz obnovu vegetacije naročito stoljetnog drveća autohtonim parkovnim vrstama, bez nepotrebnog neselektivnog uklanjanja postojećeg zdravog drveća do njegove biološke smrti. Osnova takve revitalizacije je konzervacija – zaštita i održavanje postojeće vegetacije kroz redovito održavanje i liječenje uz primjenu metoda urbanog šumarstva. Najstarije parkovno drveće u ekološko svjesnim gradovima se redovito „sigurnosno održava“ i liječi. Primjerice starost hrasta lužnjaka Dedeka u zagrebačkom Maksimuru iznosi oko 600 godina.

Najveća kvaliteta Perivoja Zrinskih - gradskog parka Čakovec danas je u značajnoj lisnoj masi postojećeg stoljetnog drveća, sječom kojeg bi se dodatno narušio postotak zelenila u gradu Čakovcu koji danas ima samo alarmantnih 3,6 % zelenih površina. Stoga uz sadnju novih drvoreda stara stabla treba redovito održavati i liječiti.

Od 1945. godine do danas posjećeno je cca 500-tinjak stabala i stotine grmova naročito prema danas najprometnijim i najzagađenijim gradskim prometnicama odnosno ulicama Zrinsko-Frankopanska i Vukovarska.

Posebno štetno za zdravlje stabala i grmlja Perivoja Zrinski i time povezano zdravlje građana te posjetitelja parka je veliko dodatno zagađenje Perivoja štetnim ispušnim plinovima motornih vozila. Problem je i buka od prometa u Perivoju. Stoga se zalažem za sadnju novog zaštitnog „zelenog zida“ drvoreda i grmlja uz prometnice koja bi bila vizualna zaštita za posjetitelje parka te nužna zaštita od buke i zagađenja zraka od intenzivnog gradskog prometa.

Konzervatorski dio projekta predviđa primjerenu prezentaciju, tamo gdje je to moguće i opravdano, svih vrijednih graditeljskih i kulturno povijesnih slojeva spomeničke povijesne čakovečke tvrđave. Predlaže se rekonstrukcija - iskop krajem 19. st. (za potrebe Tvornice šećera) zemljom zatrpanog dijela sjevero-zapadnih fortifikacija – to je ¼ zemljanog (vodenog) opkopa tvrđave Zrinskih. Time bi se formirao neprekinuti kružni niz livada i kružne šetnice „Okolo zidina i opkopa Starog grada“. Time bi se ujedno u budućnosti omogućio povrat povijesne kružne vodene jezerske površine.

Podsjećam, nakon zatrpavanja dijela jezera krajem 19. st. ostatak „Čakovečkog jezera“ pred ulazom i na jugo-istoku „privremeno“ je zatrpan navozom zemlje 1974. godine nakon 400-500 godina postojanja.

Urbanistički projekt naglasak stavlja nanužnost proširenja Perivoja na danas preusku zonu kontakta s centrom grada do čega je došlo neprimjerenim proširenjem industrijskih pogona MTČ-a u prostor Perivoja. Predložio sam otkup dijela parcele MTČ-a u svrhu proširenja Perivoja prema novom Zrinskom trgu, Trgu Republike i centru grada.

Ujedno sam predložio na mjestu današnjeg parkirališta MTČ-a izgradnju podzemnog parkinga za 144 vozila u jednoj etaži, čime bi se oslobodio prostor novog velikog gradskog Trga – „Zrinski trg“ veličine do 8000 m² kao primjerenog prostora u centru grada za veća okupljanja i koncerte. Današnji najveći gradski Trg Republike ima samo oko 2000 m² slobodnog prostora.

Arhitektonski projekt uz djelomičnu rekonstrukciju zemljanih bedema predviđa i gradnju četiri drvena mosta preko kružnih opkopa.

Perivoj Zrinski sa Starim gradom bi takvom revitalizacijom postao i muzej na otvorenom s prezentacijom zidanih, zemljanih i vodenih fortifikacija Čakovečke tvrđave od renesanse do danas, s dodatnom parkovnom opremom i rasvjetom te poučnim tablama o prirodnim i kulturnim osobitostima Perivoja.

U budućnosti bi svakako trebalo uključiti širu javnost u početnoj fazi promišljanja uređenja svih zelenih i javnih površina Grada Čakovca.

** Nekoliko tvojih komentara o aktualnom projektu Eco Bridge?*

- Najveća korist projekta Eco Bridge je prihvaćanje od strane javnosti te iniciranje promjene metode uređenja Perivoja i općenito gradskih zelenih površina Čakovca. Umjesto višedesetljetnog neodržavanja i stihijske metode uređenja zamjenom „staro za novo“, prihvaćena je moderna metoda urbanog šumarstva koja traži redovito održavanje i liječenje „starog“ drveća i nasada. Nemjerljiva korist projekta Eco Bridge za budućnost je konačno uključivanje šire javnosti o odlučivanju o zakonom zaštićenoj spomeničkoj prirodnoj i kulturnoj baštini. Nažalost javnost je bila upoznata tek s konačnim rješenjem uređenja. U budućnosti bi svakako trebalo uključiti širu javnost u početnoj fazi promišljanja uređenja svih zelenih i javnih površina Grada.

** Član si i Suradničkog vijeća za zelene površine Grada Čakovca. Kako ocjenjuješ rad Suradničkog vijeća i kakva je suradnja s ostalim članovima?*

- Suradničko vijeće osnovano je kao savjetodavno tijelo grada i gradonačelnice. Kroz revidiranje projekta Eco Bridge Suradničko vijeće je značajno poboljšalo predloženi Projekt revitalizacije Perivoja Zrinski. Zasluga vijeća je naročito prijedlog velikog smanjenja obima sječe stoljetnog drveća i umjesto toga prijedlog primjene metode urbanog šumarstva za Perivoj i sve „stare“ gradske nasade. Suradničkom vijeću sam prišao zbog potrebe davanja podrške vijeću i inicijativi građana za primjerenije uređenje gradskog parka bez nepotrebne sječe „starog“ drveća. Budućim radom i nastavkom uspješne suradnje sa predsjednicom i članovima Vijeća nadam se poboljšanju trajno održive i prirodni bliske „zelene politike“ Grada na opću korist građana.

* *Kako u gradu Čakovcu povećati broj zona zelenih površina? Radi li se dovoljno po tom pitanju?*

- Neupitno i hitno treba povećati površinu i broj danas nedostatnih zelenih površina u gradu Čakovcu. Nemilosrdno trošenje prostora gradskih zelenih površina industrijskom i stambenom izgradnjom, neredovito održavanje i liječenje zelenih nasada te klimatske promjene dovele su danas do alarmantno malog postotka zelenila i zelenih površina u gradu Čakovcu od samo 3,6 %. Stoga u svim daljnjim promišljanjima očito je potrebna značajna nova sadnja i proširenje zelenila. Za početak stara stabla treba redovito održavati i liječiti a ne ih na prvi znak starosti sjeći i mijenjati mladica. Smatram da bi trebalo hitno posaditi 5.000 - 10.000 stabala na širem području Grada za poboljšanje mikro i makro klimatske slike Grada i okolice. Znanstveno su odavno dokazani vrlo povoljni

utjecaji „šumskih i parkovnih“ ekosustava na zrak, tlo, vode i cjelokupno zdravlje ljudi. Tako uz opće poznatu proizvodnju kisika drveće i bilje pročišćava i asimilira otrovne tvari iz zraka, tla i voda, štiti i obnavlja plodnost tla, utječe povoljno na vodni režim usporavajući prirodnu eroziju. Danas je jako važna zaštitna funkcija zelenih površina i drveća od klimatskih ekstrema - suše, vjetra i poplave. I na kraju boravak u parku, šumi ili na livadi ima dokazani vrlo povoljan utjecaj na psihofizičko zdravlje ljudi, omogućava opuštanje od stresa i napetosti svakodnevice i suvremenog života.

**Potrebna je značajna nova sadnja
i proširenje zelenila.**

Lorandov prijedlog projekta proširenja Perivoja Zrinski na dio parcele bivšeg MTČ-a

Proletnice u Perivoju Zrinski

Početak toplijih dana i prvih zraka sunca proljetnice prve stvaraju šareni tepih na tlu Perivoja Zrinski. Stoga su i prvi izvor hrane pčelama koje ubiru nektar i pelud.

Proljeće predstavlja početak nove vegetacijske sezone te se priroda budi iz zimskog mirovanja. Proljeće počinje krajem ožujka, točnije na proljetnu ravnodnevicu, međutim prve cvjetove u Perivoju mogli smo zamijetiti puno ranije.

Anemone nemorosa L.

Porodica: žabnjaci (*Ranunculaceae*)

Narodni naziv: obična šumarica, bijela šumarica

Rana je proljetnica koja često prva tvori bijele tepihe na šumskome tlu, prije negoli ostale proljetnice procvjetaju i trava poraste. Najčešće je možete vidjeti u prorijeđenim šumama i uz rubove šuma, no česta je u sastavu šikara te uz grmike. Voli rahlu, humoznu šumsku zemlju. Zaštićena je biljka. Uzgaja se i u hortikulturi kao ukrasna biljka koja dolazi u raznim varijantama i veličinama.

Zanimljivost: Naziv roda *Anemona* prema Teofrastu potječe od grčke riječi za vjetar – *anemos*, zbog cvjetova koji se na laganom povjetarcu zanjišu.

Proljetnice nazivamo vjesnici proljeća što bi bilo puno ispravnije koristiti, no danas koristimo naziv proljetnice za sve biljke koje cvjetaju početkom godine i one nisu sve međusobno srodne biljke.

Proljetnice su utkane u naše običaje i kulturu, a svoju su upotrebu pronašle i u kulinarnstvu, cvjećarstvu, hortikulturi, koriste se u medicinske svrhe te u industriji parfema.

Ranunculus ficaria L.

Porodica: žabnjaci (*Ranunculaceae*)

Narodni naziv: zlatica, ledinjak

Zlatica cvjeta u ožujku i travnju te je upravo u ovo vrijeme jedna od brojnijih proljetnica u Perivoju Zrinski. Preferira sjenovita, vlažna i močvarna staništa. Nalazimo je u šumama, parkovima i voćnjacima, a česta je i kao korov u cvjetnjacima i povrtnjacima. Kao većina pripadnika roda *Ranunculus* i zlatica je otrovna biljka. Cvjetovi su otvoreni samo ujutro i za sunčana vremena, a kada se sprema kiša zatvaraju se. Plod je dlakavi oraščić koji u sebi nosi jednu sjemenku, a raznose je najčešće mravi.

Zanimljivost: Rod *Ranunculus* i u hrvatskom i u latinskom jeziku ima veze sa žabama (umanjenica od lat. *rana* = žaba) kako su još u antičko doba zvali te biljke koje većinom rastu na vlažnim staništima i u barama – dakle, sa žabama.

Primula vulgaris Huds.

Porodica: jaglaci (*Primulaceae*)

Narodni naziv: obični jaglac, rani jaglac

Raste na livadama sunčanih i suhih staništa, a voli kisela tla na vapnencima. Često se pojavljuje u velikim populacijama. Cvjetovi su medonosni, pčelama daju pelud i malo meda. Svi dijelovi biljke su ljekoviti: cvijet, list i korijen. Čaj od jaglaca dobar je u smirivanju kašlja te kod problema s dišnim putevima. Listovi jaglaca smatraju se jedni od najbogatijih izvora vitamina C.

Zanimljivost: Cvijet je jestiv te nerijetko završava na tanjurima kao ukras.

Proljetnice u Perivoju Zrinski

Corydalis bulbosa (L.) DC

Porodica: dimnjače (*Fumariaceae*)

Narodni naziv: prava šupaljka, karfulica

Ova proljetnica crvenoljubičastih cvjetova raste na umjereno vlažnim i sjenovitim mjestima. Plodovi unutar cvjetova sadrže puno malih hranjivih sjemenki koje privlače mrave koji ih onda raznose i tako pomažu u rasprostranjanju. Otrovnost je biljka.

Zanimljivost: Hrvatsko ime je dobila po šupljnoj stabljici, a latinsko ime *corydalis* potječe od grčke riječi za pticu ševu jer su joj vjenčići nalik na ševinu kukmicu.

Gagea lutea (L.) Ker Gawę

Porodica: ljiljanovke (*Liliaceae*)

Narodni naziv: žuta baljuška, obično baloče, žuti pasji luk

Trajnica žutih cvjetova i uskih ušiljenih latica. Raste iz lukovice na vlažnim tlima svijetlih listopadnih šuma, rubova šuma, pašnjaka, uz putove.

Zanimljivost: Latinsko ime *Gagea* dobila je prema britanskom botaničaru Sir Thomasu Gageu, a *lutea* dolazi od luteus i znači žut.

Viola sp.

Porodica: Ljubičice (*Violaceae*)

Narodni naziv: ljubica, ljubičica

Iznimno omiljena trajnica koja svojim mirisnim ljubičastim cvjetovima mami oprašivače. Najviše voli vlažna tla u polusjeni stoga raste u svijetlim listopadnim šumama i šikarama, u živicama, na rubovima šuma, oko potoka, u vrtovima i parkovima. Osim u proljeće, cvate i u jesen. Vrlo je ljekovita i medonosna vrsta.

Zanimljivost: U prošlosti se ljubica masovno uzgajala za potrebe parfemske industrije, a danas je se sve više koristi za ukrašavanje hrane, posebno kolača i salata.

**Čuvajmo proljetnice,
vjesnike proljeća!**

Perivoj Zrinski - travanj 2022.

IMPRESSUM

Perivoj Zrinski news

Glasilo Međimurske prirode - Javne ustanove za zaštitu prirode, 2022.

Nakladnik: Međimurska priroda, Trg međimurske prirode 1, Križovec, 40315 Mursko Središće

e-mail: medjimurska.priroda@gmail.com, www.medjimurska-priroda.info

Uredništvo: Sara Srša, Velimir Bašek, Mihaela Mesarić, Zoran Šardi

Glavna urednica: Sara Srša; **Dizajner i novinar:** Roberta Radović

Napomena: Glasilo Perivoj Zrinski news nije dio projekta Eco Bridge.